

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:
redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Materni glasovi. Gazéle. — Oče in sin. — Daktilus. — Tak je svet. — Životopis Stanka Vraza. — Jezikoslovstvo. — Šekspirov Trgovec beneški. — Književnost in umetnost. — Listnica. —

Materni glasovi.

II

Brez solnca cvetica ne more živeti,
Brez matere détetu baš je takó:
Cvetica brez solnca bi jela medléti,
Brez mene sahnilo bi tvoje teló.

Oj ljubo življenje! ki daješ dolžnosti
Tak' svéte in vzvišene materi mi,
Otroka da ljubim, v srcé pa kreposti
Beséda njegóvo da moja vsadi.

Življenja prej svojega nisem ljubila,
Zdaj tebi na ljúbo je ljubim samó,
In svoje bi rada zdaj dni podvojila,
Da hudega čuvam te, dete ljubó.

In čuvala bom te, pred svetom te krila,
Strupéni da dih te njegov ne vmorí,
Korake jaz tvoje bom šibke vodíla,
Dok v lastne zaúpati smeš se močí.

Le rásti, otroček, da upanje moje,
Ki jasno kot zvezda žarí mi v srcé,
Ne vgasne mi, želje izpólnim dok svoje
In večne na srce vlegó mi temé.

P. D. - Pajkova.

Gazéle.

I

V duši tiha žalost se budí — golobče moje!
Tožen gledam v mile ti očí — golobče moje!
Tébi vdano pravi srce v prsih,
Sreča vsa da s tóboj odbeží — golobče moje!
Ko otideš, vbožec zapuščen
Spet živim, kot nekedanje dní — golobče moje!

Nič ne dé, usódi sem se vdál,
Naj srcé mi tudi krvaví — golobče moje!
Zvésto sva se mnogo, mnogo let
In gorkó ljubila jaz in ti — golobče moje!
Dakle upam, nájina zvestóst
Da za vedno trdna obstoji — golobče moje!
Nádeja mi tá kot zvezde luč
Rádostno v prihodnost se svetlí — golobče moje!
Zdaj ostaviš me, a pride hip,
Duša v slasti novej da kipi — golobče moje!
In potem nobena svetna moč
Ne raztrga náju src vezí — golobče moje!

Jos. Cimperman.

Oče in sin.

Izvirna povest.

XIII.

Skopnel je potem beli sneg po gorah in po dolini; le po senčnatih krajih so se videle še male proge, spomin neprijetne, dolge zime. Na holmih in ondi za samotno žago so cvetele prve rumene trobentice in bezeg za Mlinarjevim poslopjem muževil je prve odrastke.

Le ondi v Rezikinem vrtiču, kjer so cvetele, zelenele prej prve cvetlice; bilo je tako samotno, tako otožno. Nihče ni rahljal zemlje, nihče okopaval sadik in jim prilival kakor druga leta. —

Rezika je sicer šetala po peščenih vrtnih stezah, a cvetličje je ni veselilo, vzbujena pomlad je ni zanimala, v srcu se jej ni budilo s škrjančevim petjem novo hrepenenje, novo življenje, akoravno so ljudje zavistno pogledovali za njo meneč: glejte jo, kako je srečna, nevesta je mladega, gospodskega ženina.

Rezika sicer ni tajila tega nikomur, a govorila ni nikedar sama o tem. Več potov pa jo je videl rado-

veden sosed, če se je ozrl čez mejo njenega vrtiča, da sloni zamaknena na klopici, in da ima objokane oči.

Kmetič ni mogel umeti, kako more togovati najpremožniše dekle vse fare, in odšel je mrmrajoč mimo po stezi meneč: Ves svet je mešanica, nihče ni zadovoljen na njem, če ima še toliko.

Tudi stara Barba, ki je obiskovala zdaj le bolj skrivaje Reziko, da Mlinar ni opazil; kajti sovražil je tudi njo; zasačila je pogostoma Reziko med solzami, in v njenem naročju Valentinovo raztrgano podobo.

Svetla solza se je utrnila pri taih priložnostih stari majki, kajti domislila si je nekdanjega mladenčca, o katerem ne čuje živ človek pravega, akoravno mu podtika občna povest hudobna dejanja in ga sramoti.

„Pozabi ga Rezika, pusti ga iz misli in vdaj se oskrbnikovej in ženinovej volji. Mora biti vže baje tako“, pravi nekega popoldne stara žena deklici, ko sedite zopet na klopici poleg molčeče žage.

Rezika molči, pobesi obraz, kakor da bi se sramovala svojega skrivnega gorja. —

Starika pa nadaljuje: „Glej to mora biti, to je osoda človeška. Grehi starišev se kaznujejo šestokrat nad otroci. In tudi Valentin trpi, baje nedolžno, zaradi roditeljevih pregreškov. Vsaj svet sodi le po zunanosti, po imetji, po naključji; v notranjost ne vidi in videti ne more“.

„O ne govorite tako, ljuba Barba, vsaj prepričana sem tudi jaz, da ni odločeno biti srečnim vsem. A jaz sem bila enkrat, kaj hočem še več; kaj se méri veselje po dolgosti? Le videla bi še enkrat Valentina, čula bi, ali še misli na-me, ali me je davno pozabil, ali ni morda več med živimi“ povzame deklica in se ozre stari tovaršici v zamišljeni obraz.

„Ti si še lahko srečna in biti moraš, mlada si. Koliko mladenčev hrepeni po tebi. Tudi jaz bodem vesela, ko čujem, da ti je povrneno tvoje gorje v lepši bodočnosti in lažje se poslovim od tod, vedeč, da je popravljena krivda, katero ti je učinil Valentin, ker je povzdignil preširno oči po prvej deklici, ne misleč, da je berač, sin zapravljevca“.

„To je preveč, tega ni zaslužila vaša Rezika“, vzklikne zdaj deklica in objame staro majko in pristavi potem:

„Če govorite tako, ne umete me, ne poznate me dovolj. Srce ljubi le enkrat goreče z najvišim ognjem, in če pogasne ta, nikedar, nikedar več.“

„Če hočeš izpolniti zadnjo željo starki, katere ne gledaš dolgo, ki sloni srečna, a brez življenja, nekda ko obišeš njeno kočo, ubogaj jo, stori voljo svojih oskrbnikov, kateri ti gotovo le dobro hočejo in Bog te bode blagoslovil, in kmalu pozabiš minulih

dogodkov. Saj kedo se spominja v veselju nekdanjih, mračnih dni? Le kot minule sanje ga božajo čez leta in leta, ter le še bolj povišujejo poznejo srečo.“

Med tem se je bližalo večerno solnce zahodu. Najviše glave dalnjih snežnikov so odsevale v mavričnem blesku. Rezika je slonela molče poleg vtopljene starke, zrla je tja proti zahodu, kjer se topi zlato solnce, a le za kratek čas, koliko lepše vstaja zopet v jutru izza sinjega morja.

Njen up pa njena sreča enkrat vtopljena, vrniti se noče. In vendar ljudje govoré, svet jej zatrjuje, da trpi vse le kratek čas.

Verjame naj torej to tudi ona, izgubiti nima nič, pridobiti nič, izgubila je vse v njegovem imenu, prejela vse, v kratkih trenutkih prve ljubezni. Svet naj izve, da se izgubljeni mir ranjenega srca ohladi le zunanje, a v notranjosti tli dalje, dalje, dokler ne omaga in ugasne.

XIII.

Po vasi, po okolici in povsod se je raznesla novica, da bode v Zlatem polju imenitna ženitnina, da jemlje Mlinarjeva Rezika bogatega mestnega kupca za ženina, da bode odslej kakor gospa imenitna, ponosna in ne brez vzroka.

Nekateri, ki so poznali Reziko natanje, niso mogli verjeti te novice, zmajevali so z glavami in dejali: „Čudno je to, omečila se je po dolgi brambi, da, lesk bogastva je zapeljiv in gospa postane rada vsaka brez izjeme.“ —

Mlinarju pa je sijalo veselje v obrazu in povsod, kedar so mu omenjali pivei v krčmi bogate možitve, ga hvalili in zavidali. Tedaj je vdaril z nog ob tla in dejal: „Vsaka se

kisa in brani s početka, a potem jej gódi in se smeji svoji neumnosti“. O tacih priložnostih je tudi pil več, kakor je bila sicer navada, in se mnogo potov tako daleč spozabil, da je jel pripovedovati o ženinovem bogastvu, o dekličnem premoženju, in o imenitnih pripravah, ki se bodo vršile na ženitnini. Vse to so vedeli porabiti pivci v svojo korist, pritrjevali so na videz tem besedam in pili za odškodovanje in ne malo na Mlinarjev račun. Tudi stare ženice iz vasi, ki so poznale Reziko iz otročjih let in bile prijateljice z njeno ranjo materjo, so bile vesele te spremembe. Več potov so jo obiskovale na domu, in kedar so jo srečevale na poti iz cerkve, ali na polju, zadrževale so jo meneč: „Blagor tebi Rezika, ti si pod srečno zvezdo rojena, akoravno ti zadnji čas ni bilo najbolje, a to vse pozabiš, vsaj hudo izgine nevedé kedaj, sreča pa ne obišče človeka vsaki dan.“

Rezika je poslušala hladnokrvno enake besede, zavračala govor na druge vsakdanje stvari ali pa se urno poslovila in odšla svoj pot.

Ženice niso umele tudi tega. Kimala so z glavami, migale z suhimi bradami in menile: „Če je človek bogat od rojstva, ne veselí ga nič, vsaj vsaka deklica na daleč okrog bi se oklenila kupca z obema rokama, tej pa je vsakdanjsk, in kakor bi se ne vršile najvažnije dogodbe za njeno bodočnost“.

Tri nedelje pozneje je bil imeniten, slovesen dan. Ondi na holmu poleg samotne žage so bili nastavljeni v dveh vrstah možnarji, katere je nabijal vaški kovač v potu svojega obraza in je zažigal z dolgim drogom, vže

kar je napočil dan. Bosopeti vaški paglavci pa so stali boječe okoli njega in zijali doli v dolino, kjer je stalo pred Mlinarjevo hišo mnogo gospodskih, svetlih kočij, v katere so sedali svatje in ovenčane družice in med njimi najlepša Rezika v beli svatovski obleki in z vencem na glavi.

Zopet zagrmé možnarji, vaški zvonovi zapojó glasno in veselo, kopicca ženic, otrok in starcev pa, ki zre za bežečimi svatovskimi vozovi, zabičuje, da take poroke še ni bilo v fari, kar svet pomni in da take žalostne in objokane neveste še niso videli nikedar.

Ko drvé tako okinčane kočije proti fari, sedi ondi ob samotni žagi človek, zre nekaj časa za veselo procesijo, zakrije potem obraz v dlan, a čez nekoliko potegne z desnico po čelu, kakor da bi si hotel izbrisati nekaj iz spomina, plane kvišku, podere plot, ki mu ovira pot v smrekov gozd, in izgine med drevjem.

Še nekdo zre tedaj mokrega očesa za svati in to stara Barba iz omreženega okenca svoje lesene kočee. Strašna vest jej kljuje srce, da je kriva tudi ona in morda ne malo, današnje slovesnosti, ki sam Bog nebeški vé, kako še izteče, vsaj ravno danes se je vrnil, čez toliko let, Valentin. Prišel je kakor k poroki, videl svojo nekdanjo Reziko v svatovski obleki in se izgubil zopet bleđ in molčeč, kakor morilec v temnem gozdu.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Daktilus.

VI

V senčnatem gozdu sedim, zapustil sem prašno mesto.
Gaber visók pred manoj stoji, v bližini mu jelka;
Mnogo prestala oba sta v borbi z viharji, snegóvi,
Dokler sta vzrasla v nebó, postavila strehe si zračne.
Njima zató kot v čast z glavé sem snel pokrivalo.
Vetrček listje majé, lahné pripogibajo veje,
S solncem se igrajoč, glavice navzgor in navzdoli
Ter mi pokúkajo v list, ki meni leži na kolenu. —
„Srečen in blažen je vsak“ — ta vzdih se ukrade iz prs mi —
„Ki imenuje kot last svetá obširnega seženj,
Kamor utrujen glavó po dneva vročini položi“. —
Ali ko to 'zbesedim, pogled mi pokaže v dolini,
Ktera leži pod menoj, na gorice, vrtove in dome,
Koji se bélijo tam v zelenju kot ladje na morju.
Želja popačena brž kot iskra v plamene naraste,
Kadar postrežni prepilh nagrmdáno hosto prošine,
Ino pohlepno srcé vzplamení brž v željo preširno:
„Ah le vrtiček zelén in majhna kolibica vzráven,
Mičkena mizica v njej in stoleka dva jej po strani —
Stvárice majhne zares in željé gotovo brezgréšne!“
Jedva utihne ta vzdih, glej! nežna kolibica že se
Sklepa mi nad glavo, in stolec me vabi prijazen,
Naj se usedem na-nj. I mizice lične ne manjka,
In v pogovorih glej! i mojo družico pri meni,
A pri najnih nogáh glej sinčka, ki venček si plete
Pisanih iz cvetlic! — Veselja kipijo mi prsa;
Jedva se sreče zavém, že nova vzbudi se mi želja:
„Ah še vinca bokál, da mizico mojo bi kinčal,
Vinca iz lastne goré, nabranega, kadar jesensko
Grozdje obteža svoj trs, ko viničar glásno pevájie
Dolgega truda sadov sè strme gorice prinaša,
Znoj pozabivši, v kad, da kapljico zláto iztiska“. —
Ali je kakov bog al' sanje le láskave to so?
Griček zeleni že moj vzdiguje nad hramom se vinskim,
Nij kolibice več, a sok curljá že s krnice*)
Doli v podzemsko klet, kjer sód za sódom vrsti se
Vsak napolnjen blagá. — Mirúj zdaj, želja prevzetna!
Strasti, mirujte sedaj! Zadovoljite, misli se hlepne!
Srce, užij se slastí! — Le prošnjico majhno že čuj zdaj,
Ti ki si dal mi ta raj: „Življenje mi kratko podaljšaj!
Malo te stane le-to; privrzi k odločenim letom
Še peščico povrh, in hvalo čem vedno ti peti!“ —
Zima poleže zemljo, z rjuho pokrije sneženo
Holme in širne ravni: moj viničar prosi me kruha.

*) priprava, v kateri se grozdje iztiska.

Pride zelena pomlád, veselo prikaže se brstje,
Ali zavidni že mraz, kot škode vesel, pokončá je.
Letni pripeče zdaj žar, in kar je ostalo, pogine;
Vsuje se toča na grič, in zadnje izgine zelenje.
Pride prijazna jesen, a sadja otožna ne najde,
Gluho in neme je vse, veselo se petje ne sliši.
Mizice s stolom nij več; ponočni je tat jo pouzmal;
Sosed podrl mi mejnik; vihar poškodil poslopje. —
Srečno, oj srečno, moj grič! in srečno, željé ve ponosne!
Drugi vas bodi vesel! Moj dom je zdaj zemlja široka;
Palica pôtna — moj trs; gostilnica čedna — moj hramec;
Kapljica — čela mi znoj; soséda — družica predraga;
Solnce podnevno — mi brat, in luna ponočna — sestrica;
Ta dva sprémíta me, kod noga me trudna bo nesla.
Čemu mi seženj zemljé? — Povsod se mirno počiva,
Kádar je mirno srcé; povsod je dosti prostora,
Kjer popotnik zaspi, da sanjo življenja presánja. Milan.

Tak je svet.

„Stari Anton“ — tako se je zval sosed mojih starišev, kočar pa izkušen star služabnik — pripovedoval mi je kot dečku več povestic, kratkih pa dolgih. Navadno pak niso bile vzete iz basnoslovja, ampak iz pravega življenja, kakoršno ono v resnici je. Pristavljaj pa je moj „stari Anton“ rad prigovor: „tak je svet!“ Hotel je menda s tem reči: „Ti, fantalin, ki me poslušáš, imaš glavo polno vsakoršnih zlatih domišljij; ali čuvaj se! Svet je ves drugačen, nego se kaže tebi! V njem je mnogo poezije, pa še mnogo več proze! Svet je mlin, človek pa zrnce, ki ga vržejo mej mlinska dva kamena“.

Ena Antonovih povestic je tudi sledeča, katero hočem po njegovih prostih besedah tu priobčiti. —

Tak je svet; kdor pa méni, da ga bode preobrnil, temu je svetovati naj si ta trud na druge čase odloži.

Gospod Blagajski je pač mislil baš takó. Zato si je malo kedaj gre-

nil življenje. Pa sej je najlepša hiša v Bogatej vasi, hiša na dve nastropji, bila njegova. Mnogo večé vrednosti pa je bilo to, kar je bilo v njej: veliko bogatstvo z vsem, z denarjem, blágom, živino, pohištvom in kar je več posvetne sreče.

Da! neumnež je ta, ki méni, da le edina pridna človeška roka more kaj takega pripraviti! Kjer nij sreče, zahmán si podrgáš rokó do lahta. Kaj pa je tedaj ta „sreča?“ — Nekaj, kar teče iz dvojega vira: iz zdravega človeškega uma in pa iz božjega blagoslova. Kakó se to dvoje druží, to si premislite sami, blagi prijatelj!

Pa kakó čuden je bil ta gospod Blagajski! Po mojem mnenju je baš on sam bil največi zaklad Blagajeve hiše. On je bil umen gospod, ki je večí del časa dobro pil in jedel; kádar je trebalo, tudi spal, sicer pa skoz in skozi muhe uganjal. Tudi ta je navadna na svetu: čem večí bogatín, tem večí muhelj!

Kakó pa je gospod Blagajski mogel pri takem načinu življenja še bogat ostati? — To Vam bo jasno, prijatelj, ako zveste, da je to bilo še v onih „dobrih starih časih“. Dañ danes bi ga uže davno bili na bobenj dejali. Ali takrat je bilo še vse drugače in boljše na svetu; Vi, mladi prijatelj, ne morete si kaj takega niti misliti. Ali želim Vam, da takih časov ućakate; sej priti vendar morajo zopet enkrat.

Gospod Blagajski je torej bil bogat, umen, kratkočasen in muhast gospod. Bil je uže dalj časa udovec, brez otrok; živel samó od kapitalov in kar so mu kmetje pridelovali. Zató je hodil veči del ‚v vas‘, t. j. na póhode, k gospodu župniku, k bogatejšim sosedom, v časih tudi v mesto, a najraje k krčmarju Ivanu z Vrha; kajti tam je bila vsa elita in inteligencija zbrana: gg. oskrbniki, kontrolorji, razni grajšćaki, duhovska gospoda in veči bogatini in kupei. Najmenj rad pa je gospod Blagajski zahajal k svojim sorodnikom, potem pa k svojim dolžnikom.

Vendar nekaj še nisem o gospodu Blagaju povedal, in to je baš poglavitno: on je bil jako blagodaren in dobrotljiv gospod. Zdaj bi vam moral pripovedovati, komu je vse kaj dobrega storil in s čem; ali tega ne bodem storil, ampak samó nekaj slučajev navedel, iz kojih bodete prevideli, da je g. Blagaj bil zares dobrotljiv ob enem pa tudi zares muhast gospod.

Gospod Blagaj je imel tri brate, vse tri žive, ki pa so bili vsi trije revni. —

Prvi je bil Antón, majhen posestnik, pa zal in lep človek. Zató bi ga bila tudi rada Zidovska hći, lepa bogata Ana, vzela, ko bi le več pri

Antonovej hiši bilo; a Zidovske se ne morejo na taka gnezda možití.

Takó pa je uže davno bilo med starim Zidovskim in gospodom Blagajem, — ‚bogatom Blagajem‘ — zgovorjena, da Ana pride v Bogato vas, v lep Blagajev dom. A kaj storí naš gospod Blagáj? — Ko zve za znanstvo Ane in svojega brata Antona, sam gre k Zidovskim, pregovori starega Zidovskega, in Ana — ktere nij trebalo pregovarjati — bila je v štírih tednih gospodinja na selu Blagajevoga Antona. Gospod Blagaj pa si je drugo starejšo poiskal in srećen z njo živel, samó da mu je prerano umrla; potem pa se nij zopet oženil. Kaj pravite k temu ćinu? Nij li gospod Blagaj res velikodušno ravnal s svojim bratom?

Drugi Blagajev brat je bil ubogi Janez. Ta je imel tri sinove, dva moćna in zdrava, enega pa — Tomaža — bolj slabotnega, pa modrega. „Za zdrava in moćna dva me nij skrb“, pravi bogati strije Blagaj; „ta se naj samá služitá naprej; ali Tomaža je škoda; tega dam v mesto v latinske šole; iz njega lahkó kaj postane.“ In tako je storil. Starejšima je pomagá z malimi svoticami, Tomaža pa je dal v veliko dalnje mesto, odkodar se je vrnil kot visok gospod nazaj ter vsako leto po štírnajst dnij pri gosp. Blagaju v Bogatej vasi prebil, na kar sta ona dva brata sevćda nekaj pónosna, bolj pa še zavidna bila. —

Tretji Blagajev brat pa je bil Šandor, najstarejši brat, samec, kakor zdaj gospod Blagaj. „Bog mu grehe odpusti!“ rekel je gospod Blagaj sam pri sebi, „moj brat Šandor je velik pijanec. Kaj bode z njim, ako postane star in mu bode vse pošlo? On je izmej vseh najbolj potreben!“ — In res, baš tega ‚pijanca‘ postavi gospod

Blagaj neko noč, ko je pozno ali, če hočete, rano prišel od Vrhovskega z lučjo v glavi domú, za dediča vsega svojega premoženja! „Takó! Zdaj še moj podpis, ki naj potrjuje, da je Šandor moj pravi in edini naslednik. Naj vsaj eden Blagajev po mojej smrti po Blagajevo žíví.“

V dveh mesecih gospoda Blagaja nij več bilo med živimi, in „pijanec“ Šandor je postal njegov pravi naslednik. Gospoda Blagaja so lepó, prav lepó zagrebli; ljudstva je bilo kot mušic po leti (sej je celih dvajset centov sveč bilo na razdeljenje!), in v polu leta je uže trava rasla na njegovem grobu. Ali dolgo je še hodila hvala od ust do ust: „Bolj dobrotljivega gospoda niso še pokopali pa ga tudi nikoli ne bodo, nego je bil gospod Blagaj!“ —

„Kdo pa mu je oni lepi spomenik postavil?“ me prašate.

Vaše vprašanje je v resnici opravičeno; kajti skoro leto je bilo preteklo, a spomenika še in še nij bilo. Tudi ta stvar ima svojo zgodbico. —

V Kurjej vasi, ki je stala eno uro daleč od Bogate, živel je neki premožneš, kterega so daleč okrog za „gospoda Blatnika“ imeli. S tem so se mu rógali, češ, ta gospod je umazan kot samo blato. Ta nikomur nij nič dobrega storil in se je grozno jezil na gospoda Blagaja, ki je dolžnikom dolgove prizanašal. „Ako bode ta Blagaj dalje živel, odvadil bode ljudi, obresti plačevati in dolgove povračati.“ Zató med tema velikašema nij bilo

nikoli prijaznosti, in če sta se kje slučajno sošla, gledala in mérila ste se od strani, kakor dva petelina, ko se prvič srečata. —

Ko dobrotljivi Blagaj za vselej zatisne oči, bilo je veliko veselje v Blatnikovem gradiću v Kurjej vasi, in ko só se Blagajevi le obotavljali in obotavljali s stavljenjem spomenika — „visoki gospod“ Tomaž na Dunaju imel je preveliko famlijo, nekaj ni mogel, bolj pa ni smel, gospá nij dopustila; s pijanim Šandor-jem nij bilo pametne besede več govoriti; ostali Blagaji pa niso zmogli, pa tudi ne hoteli; tak je svet! — tedaj pa je bogati Blatnik kamenoseku Murnu vrgel en umazani stotak na mizo in dejal: „Blagaju postavite spomenik pri Mariji devici! Nisva si bila prijatelja, ko je živel; naj mu prijaznost skažem po smrti, ker njegovi na-nj ne mislijo.“ V sreču pa je sevéda drugače mislil. Vse eno, v enem mesecu je uže stal lep spomenik na Blagajevem grobu, in zlat napis se je uže z daleka lesketal gledalcu nasproti: „Tu leži dobrotnik človeštva! Postavilo hvaležno potomstvo“. Takó je namreč hotel gospod župnik napis imeti; ono „hvaležno potomstvo“ pa so bili Blatnikovi vuhniki. —

Kdor pa hoče in ima časa, lahko pri Blagajevem spomeniku postane in, kadar ve za okolnosti, kakó je nastál in zakaj je postavljen bil, lahko pred njim po cele ure premišljuje pomen kratkih besedic: „Tak je svet!“

Tihomir.

Životopis Stanka Vraza.*)

Hrvatski napisal Fran Petračić.

Predgovor prevoditeljev.

Govoreč lani v tem listu o Stanku Vrazu prikazal sem slovenskemu občinstvu na kratko sodržaj njegovih pesniških proizvodov, ktere je Matica ilirska v Zagrebu pod naslovom: „Dela Stanka Vraza“ vže preje izdala v četirih delih, i to: I. „Djulabije“ 1863; II. „Glasi iz du-brave žerovinske“ pa „Gusle i tambura“ 1864; III. „Razlike pjesme“ izvorne 1866 i IV. „Razlike pjesme“, prevodi 1868. — Letos izišel je stroškom Matice hrvatske šče V. del: „Pjesme pabirci prôza i pisma“ 1877, s životopisom Stanka Vraza, napisal ga Fran Petračić, ravnatelj gimnazije zagrebčke, kteri je tudi ostalo gradivo uredil.

Oglejmo si najpreje sodržaj tega petega in poslednjega zvezka Vrazovih del!

Med „pesmami pabirci“ nahaja se šest „Djulabij“, pevajočih o srbskih zadevah, posebno književnih; za tem so epigrami s naslovom „Neotesanci“ pa „Komari i hobadi“, kteri pikajo Madžare, Madžarone i Uj-Horvate; na zadnje „Ulomak“ jedne pesni. — „Proza“ ima v sebi Vrazove sestavke tiskane vže preje v „Danici ilirskej“ (1841), v „Iskri“ (1844) i v „Kolu“ (1842, 1843, 1847 knj. I. III. IV. VII.) i to največ potopisne: „Dopisi prijateljski iz Kranjske“, „Béli Kranjci“, „Put u gornje kraje“; za tem jezikoslovne: O rezijanskem razrečju, in književno presojojaoče: „Na-

rodne pësme u Slavoniji“, „Narodne pësme Hrvatah“, „Q. Horatius Flaccus“, „Sud o slogu“, „Dodatak uredništva prijateljskomu dopisu o pravopisu medju Vukom Stef. Karadžičem i V. Babukičem“ i „Naš pravopis i Zora dalmatinska“. — Velezanimiva so naposled „pisma“, ktera je Vraz pisal raznim znamenitim možem one dobe, kakor Jos. Muršecu, Fr. Preširnu, Stef. Kočevvarju, Fr. Malavašiču, Iv. Macunu, Iv. Kukuljeviču, V. Babukiču, Fr. L. Čelakovskemu, P. J. Šafařiku, Jar. Erbenu, Iv. Ism. Sreznjevskemu, Ant. Auerspergu (Anastas. Grünu) i. dr. ter posestrimi svojeju Dragojili Štaudnar, roj. Krizmaničeveju. Pisma ta, kterih je vseh 103, poredana so kronologički; prvo je od 3. nov. 1833, poslednjo od 18. sept. 1850; pisana so od početka od 17. dec. 1838 večidel v slovenskem razrečju (skoro vsa Muršecu, prvo rusizovano) i nektera šče bohoričicoj, druga pak vže gajevicoj i v narečju hrvatsko-srbskem, ktero je Vrazu od tedaj izključivo rabilo za njegove književne svrhe. Važna so ta pisma, kajti se v njih znamenito razsvetljujejo mnogi pojavi našega narodnega gibanja na slavjanskem jugu vzlasti pri Slovencih i Hrvatih, ter se v njih nahaja dragoceno gradivo za našo književno povest. Posebno za nas Slovence zanimiva, važna i podučna so ona, ktera se posebe tičo slovenskih stvarij, i v kterih nam Vraz razkriva svoje delovanje za slovensko knjigo, izreka jedernat sod o nekterih slovenskih piscih, prikazuje lepo i opisuje slovensko deželjo, prebivalce njene i njihove običaje i navade v pokrajinah kranjskej, štajerskej, koroškeju,

*) Mi priobčujemo ta spis o Stanku Vrazu, čeravno smo uže lani o tem možu govorili, ker se v tem životopisu nahaja dosti novega in zanimivega. Ur.

goričkeje i odtrganeje od nas žalostnej rezijanskeje.

Iz teh pisem razvidamo šče le pravo, da Vraz, kteri je vže leta 1833, budeč drugove slovenske, vzkliknol: „Vse za domovinu i naj bude prirečje naše. Našu inteligelno moč (žile močnega razuma) nam Slovincem le Domovina dala je, za tega voljo njo le zahvaležni sini, za njeni odrasek trošmo“ (str. 130), tudi pozneje, kadar je vže slovenščino popustil ter po primeru Gajevem i ostalih njegovih privrženikov poprijel v resnici „sladko ilirščino“, svojih rojakov i sonarodnikov nikdar ni pozabil, temveč je vse svoje življenje neutrudljivo delal: „naj se božja reč — Slovenstvo razširi od Sevra do Juga, od Izhoda do Zahoda, koderkoli pozabljeni Slovenci prebivajo“ (str. 169). Prostor tega lista ne dopušča, o Vrazovem delovanju uprav za slovenstvo obširneje govoriti. Nekoliko bilo je tega omenjeno v lanjskej „Zori“, i tu opetujem samo svoj sod, kteri sem o Vrazu izrekel (str. 370), a se v ovih pismih znova potrjuje: „da je Vraz nedvojbeno ljubil svojo slovensko domovino, da ni svoje slovenske narodnosti zatajeval, da! šče več: da se je s to narodnostjo svojo uprav ponášal. —

Da! Stanko Vraz je bil Slovenec ne samo ‚telom‘, nego tudi ‚dušom‘!“

A sedaj naj sledi životopis Stanka Vraza, kakor ga je Fran Petračič sestavil po Trstenjakovej črtici (v Koledarčku slovenskem 1855) i po pismih Vraza samega — poslovenjen tu jedino s tega namena, da se poznavanje najplemenitejega Slovenca med Slovenci barem nekoliko bolje i občeneje pospeši.

Životopis Stanka Vraza.

Stanko Vraz rodil se je v prelepem kraju Štajerske, kterega on štajerski raj imenuje¹⁾ v Cerovcu, spadajočem na občino žerovinsko v župniji svetinjskej, dne 30. junija leta 1810. Otec njegov, Josef Fras, bil je nagornjak, a njemu je pri krstu dano bilo ime Jakob, ktero je on pozneje zamenil s imenom Stanko, kakor je tudi priimek Fras napravil v Vraz.²⁾ V male škole hodil je v Svetinjah, a pozneje v Ljutomeru, kder je njegov ujec Mihal Jaklin bil župnik. Gimnazijo učil se je v Mariboru, odkod je v Gradec prišel učiti se filosofije l. 1830. Bodi-si da je vse ono pripovedanje resnično, ovo potlejšnje, po kterem je začel učiti se filosofije leta 1830., ne sklada se s tem, kako se sam v pismih podpisuje. Kajti šče le meseca oktobra leta 1833. piše, da mu se odresuje „physike učeneč“, a zopet l. 1835. podpisuje se „modroznanstva poslušatelj v prvem leti“ i o treh kraljih istega leta „logičán“, v decembru pak istega leta vže je

1) Prekrasno opeva Vraz svoj rojstveni kraj v „Djulabijah“ II. 54—98.

A. F.

2) Prvikrat se tako podpisuje v pismu od 4. jan 1835 prijatelju Muršecu, a 3. dec. 1835. Kakti diplomatički javlja mu, naj barem listek pošlje svojemu „nekdašnjemu sosedi in prijatelju J. St. Frasu Slovincu zdaj pa Stanku Vrazu Illiru iz Štajera“. — Trstenjak je menil v „Koled. slov.“ l. 1855., da je ime Fras bilo izvorno slovensko Žerovnik, pak da so ga v nemških kancelijah ponemčili v Fras. kakor šče se sedaj nahajajo rodbine zvane po domače Žerovnik, a v javnih knjigah da so zapisane imenom Fras. No v priv. pismu od 19. marc. 1876. veli mi on (Trstenjak) o tem tolmačenju: „die Erklärung des Namens Frass, die ich schon längst aufgegeben habe...“

A. F.

„Hörer der Rechte“ i od tedaj se podpisuje ali „jurist“ ali „akademik“; od leta 1837. pak „Privatstudirender der Rechte“, dokler se je l. 1840. za vselej ločil od Themide.¹⁾

Vse to dokazuje, da njegovi strokovni nauci neso po redu tekli; a ni čudo. Poleg učenja jezikov, prizadevanja za književnost i praznovanja po cvetnjakih pesništva trebalo je skrbeti za to, kako da se preživi; kajti da se je večidel sam za se trudil, vidi se od tod, da ga prijatelj Štefan Kočevar vabeč ga, naj pride 1834. v Beč učiti se, osrčuje s tem, da dobode korrepeticij, a tudi on če mu pomagati, kolikor bode mogel. Otec mu ni mogel mnogo pošiljati i umrl je za rana početkom leta 1835 (ali celo vže koncem 1834). Po njem je podedel nekaj zemlje i vinograd, katerim se vrednost določiti ne dá. Ako tudi ni dovoljno bilo za vzdrževanje, vendar je svojo očevino (dedšino) ohranil do smrti, a oskrbljevala mu jo je ljubljena sestra Anika, omožena Mohoričeva.

Nadojen čistim slovenskim mlekom i odgojen med pravimi Slovenci ohranil je tudi pozneje spomine mladosti ter ostavši zvest pokolenju pridružil se je za svojega bivanja v Gradcu (1830—1838) drugim slovenskim rodoljubom, med kterimi se odlikuje Miklošič. Tu se uče vsi slavjanski pa drugi živi jezici, čitajo se pesni vseh narodov, dela se za izdavanje knjižice za ljudstvo,²⁾ pišo se i prevajajo pesni

¹⁾ Kakor je znano, imenovali so preje 7. i 8. gimnas. razred „philosophijo“ (sedmi tudi „logik“, a osmi „physik“, po predmetih v dotičnih razredih predavanih).

A. F.

²⁾ Vid. „Zoro“ 1876. str. 151, 152.

A. F.

slovenske, da celo v svojej silnej navdušenosti zaletе se izdavatati „Metulja“, tekmeča „Čbelici“, kajti jim ta ne ugaja, zato ker je kranjska, a oni bi radi nareče štajersko-slovensko povzdignoli na čast književnega; ¹⁾ na to bi rad nagovoril tudi Preširna, ali on grobo odgovarja, da tega ne bode. Srdito mu odvrća Vraz, da je jenjal pisati slovenski ter prestopil k ilirstvu, a kadar je leta 1838. šel v Zagreb, da izda svoje narodne pesme, ktere je počenshi od leta 1833. zbiral najpreje po svojej domovini, Malem Štajeru, a pozneje tudi po Kranjskej (1834) i Koroškej (1837) i zapadnej Ogrskej (1838), ostala je Hrvatska mu domovina do smrti. Njo je poznaval i obhajal vže od preje. Tako je bil leta 1835. v Bistrici (pri Zagrebu), kder je pozneje toliko sladke čase preživel, pri ljubeznivem opatu Krizmaniču, v Zagrebu so ga tolike prijateljske roke zadrževale. V Hrvatskej imel je prijateljev i znancev vseučilišćnih, med drugimi tudi samega Gaja, kteri mu tudi piše i to o svojem namenjenem izdavanju „Novin“ i „Danice“, ktere

¹⁾ Tako piše Vraz Muršecu glede poslovenjevanja Schmidovih pripovestij: „Ne treba besedne preložbe; ne treba neli tudi kranjšine; samo po takem narečji pište, v kakem so bili najni dozđajni listi. Le prelagajte po slovenskem, t. j. kak dober štajerski Slovenec govori“. (Pismo 3. dec. 1835) — Naj šće navedem tu, kako Vraz Muršecu pripoveda o namenu izdavatati „Metulja“. V pismu pisanem v Gradcu na dan sv. Jurja 1837. piše med drugim: „Včera smo se nas trojica Slovincov po šćetališi sprehajali; mi smo nekaj govorili od Slovenov, si nekaj spominjali od veselega knižnega stališa Rusov ino Poljakov, ino si v duhi na marljivost Čehov ino Horvatov, kteri zdaj polje narodnega znanja tak nevtrudno obdelavaju, ter naše oči obernolo na nas Slovence — o kakšna žalost

mladi Ilirec Vraz navdušeno pozdravlja, ktere priporoča i zagovarja pri svojih rojakih v tolikih pismih, ter za ktere on vže l. 1835. tiska v „Danici“ ilirsko pesen „Stana i Marko“, pisano v mešanici narečja štokavskega i kajkavskega, kakor je tedaj bilo v navadi. V Samoboru ga je leta 1836. zadel blisek iz črnih očij, v Hrvatskeji je istega leta menda s istega uzroka zapel svoje „Djulabije“, ktere so ga pozneje poslavlile kakti pesnika. Tako je zamamila Hrvatska mladega Slovenca i ga odvezla njegovej domovini.

Pišoč ilirski nasleduje takoj s početka sè vsem narodno pesmo; zastonj mu njegov menda najstareji i najbolji prijatelj Ljud. Vukotinič hvali Gunduliča, zastonj mu prigo-varja i kara ga zarad ultraserbisma. on se ne da odvrniti od pota, ktere ga je nastopil, iz narodnih pesem teče mu živi vrelec čiste poezije, Dobrovčani so mu okorni, nenaravni, školasticismom zadavljeni. Tem tvrdneje ostal je pri svojem, ker se je tudi pri nas našlo ljudij, kteri so mu odobrovali misli njegove o poeziji. Njega je po vsem osvojil bil duh moderne poezije. Lepo je bil preživel prvo leto v Hrvatskeji; izdal „Narodne pjesni ilirske, koje se pevaju po Šta-

nas je obišla! eden si zdehne: Kde si ti nam zaostala jedina kči našega vročega zavupanja? — Potem vse vtihne kak v cirkvi, kder ljudi ni — samo naši stopaji so po tlah hrumili kak šterkanje turške vure po tihi noči. — Ter si Miklošič zgoiči: kak pa mi nebi mogli, da nam Čbelica zaostaja, v naše zrake kaj drugega poslati, kaj bi želeče oči naših Slovencev za sobo vodil. Ino vsi skriknemo: Metnljčka! zlatoperot-natega ljubčeka rož! Dobro! Metulja! Stvorili še ga bi. Ti mu daš, mi Miklošič reče, gobec; g. Terstenjak noge; jaz drugo truplo;

gerskoji, Kranjskoji Koruškoji i zapadnoj strani Ugarske“, razdelek I. 1839., izdaval svoje mile slovenske pesme, po kterih si je pridobil tudi poznanstva Auerspergovega, po kterih so celo ime njegovo omenjali tudi samemu nadvojvodi Ivanu, priganjajoč ga, da pošlje, da več i hitro pošlje, kajti so one temu svetlemu gospodu v prevodu jako ljube. Pri tem je živel v Bistrici v družtvu ženskem, ktero ga je smirom, kakor svetloba metulja mamilo. Zato mu se nemileje oddolži prihodnje leto; njega, kteri je itak bil slabega zdravja, zadene huda bolezen, ktero je komaj prebolel (legar); vže so ga kakor več pisem svedoč, mislili mrtvega. V samej bolezni ni mu manjkalo prijateljske postrežbe;¹⁾ sama posestrima ga obišče.

A. F. Fekonja.

(Dalje pride.)

Dr. Prešern nam more peroti poslati; — samo jedno: zdaj je metulj gotov; ali kde pa je solnce, na katerem bi baklo našgali s ktero bi mu dušo — življenje prinesli: mrtve peroti ne letijo — kde so penezi za tiskanje, zakaj tega niti Ferštel niti kdo drugi v zalogo ne vzeme. Brez peněz se v naših časih nič ne da opraviti — to je sonce; penezi so zdajni Bog. Jeden reče: Jaz dam pet ranjški; drugi: Jaz deset; tretji: Jaz tudi deset; ter pa-li prvi: Jaz se ne dam v sramoto: Jaz tudi deset! — Dobro zdaj trideset ranjških mamu; koliko pa velja tiskanje? Šestdeset. — Dobro! Kdo še bi drugi znal pristopiti. Najprvije pogodimo Vas, ter Dr. Kočevera, ino Matjašiča, kteri bi tudi tolko mrti priložili. . . Kaj za knige dobimo bomo si med sobo razdelili. . .“ itd. Tako so delali slovenski dijaci v Gradu leta 1837; a na čelu jim Stanko Vraz!

A. F.

¹⁾ Vzlasti mu je stregel prijatelj Davorin Trstenjak.

A. F.

Jezikoslovstvo.

V.

Zaročiti. Poleg znanega izraza „zaročiti, v. p. freien, verloben“ nahaja še se isti izraz v drugem pomenu, namreč: zaročiti (term. techn. tesarjev) pomenja toliko kot: mit einem Holznagel (klin) zwei Balken verbinden. Zlasti se zaročujejo ali klemajo lemezi, Dachsparren, — pri z opeko kritih strehah imenujejo se „roženice“ — na slemenu. Prim. zaročenje, Verlobung in zaróčenje, das Verbinden mit einem Holznagel; dasi zaróčiti in zaročiti, m. e. Holzn. verb. Dalje prim. roka, ročica, i. d.

Mačák. Ta izraz, kolikor je meni znano, nahaja se v 5 različnih pomenih: α. máček, Katter. β. mačák, Anker. γ. mačák, der Endring des an die Platte (barno) — eine auf zwei Kähne (slov. sing. šefa) gebaute Holzbrücke befestigten Seiles. To starinsko orodje začinjajo s časom druge pripravniše naredbe nadomestovati; kakor se samo po sebi ume. δ. mačák, drevo, lemezu podobno; to drevo „drži“ špero špero pa „podpira“ sleme. e. mačák (v šaljivem pomenu), skrit zaklad. Od tega pomena prihaja znani prigovor o kojem trgovcu: Ta lahko, ker že mačka v žepu ima.

Škrtati. A. J. (ali J. p. K.) pravi: „škrtati, v. i. diesem Zeitworte ähnliche Töne von sich geben. To kakor gotovo vem (saj pri nas) nij resnično. A. J. Murko je to izvirni glas posnemajočo besedo jasneje definiral: Shkértati, am v. impf. diesem Zeitworte ähnliche Töne hervorbringen (z. B. beim Schnei-

den mit einem schlechten Messer); ali pomislite edno slovensko besedo s 13 nemškimi prestavljeni, in pa še kako bode p. Nemeec sledeči stavek prevél: Kaj škrtáš? Was bringst du diesem Zeitworte ähnliche Töne hervor (z. B. beim Schneiden mit einem schlechten Messer)??! Strašna prestava! in vendar bi Nemeec tako storil, kateri bi nepremišljeno besedo za besedo iz slovarja pisal. Ne, da bi s tem potrti hotel Murko-vo definicijo, marveč opomniti hočem, da se v obče „škrtati (frenqu. škrtljati)“ rabi tudi v tem pomenu, kar Nemeec pravi „schnitzeln“; in če je zgoraj omenjeno prašanje: Kaj škrtljaš? karajoče — Was schnitzelst du (mutwilligerweise)? In takega je po naših slovarjih še nekoliko, kar bi v drugem ali tretjem natisu že izostati smelo. Isto koreniko imajo besede: škrtavec, Schnitzler, škrtalo (ali sklepec) ein schlechtes Messer in škrtljavec, Geizhals. Zadnja beseda me ravno spominja na šaljivo národno pesem:

Poglejte tega škrtljavca,

Ki tak velike žaklje 'ma!

Drag. α. lieb, theuer . . . β. . . dass es eine Pracht ist. Z veseljem sem poslušal sivega starca, ko je polagoma z prevdarjajočim glasom razlagal, kako lepo žito ima na polju „da ga je drago gledati. Kako jasno izrazuje ta beseda „drago“ lepoto žito, in ob enem, kako živo znači tudi veliko zadovoljnost starčkov!

M. S.

Šekspirov Trgovec beneški.

III.

Šejlok je Antonija sovražil, ker je ta brez obrestij denar na posodo dajal, Šejlok pa od jemanja obrestij bogatél. Pri nestanovitosti sreče, koja je Šejlok pri mnogih svojih dolžnikih prilično opazoval, upal je sedaj, svojega zoprnika v kremplje dobiti. Zato Bassaniju na Antonijevo ime posodi tri tisoče cekinov na tri mesece, ali pod kakošno pogodbo! Antonio naj mu dá pogodbo, v kojoj se zaveže, da, ako do obroka ne plati, mora Šejloku „en celi funt svojega mesá dati;“ a ta kos mesa sme si on iz Antonijevega života izrezati, „kjer mu ljubo.“ To, pravi Šejlok, bodi kar tako „za šalo“ pogodjeno! Ta pogodba pa je res potem pri notarju sklenena in podpisana bila in Bassanio je dobil svoj denar.

V Belmontu so si mej tem snubači podajali kljuko, in Porcija je bila otožna, ne vedé, kteremu jo usoda izroči kot soprogo. Princ marokanski, princ aragonski, in kneževiči iz vseh držav Evrope snubijo in izkušajo kovčege. Vse zastonj; nobeden ne izleče Porcijne podobe. Ta sreča je čakala Bassanija.

Bili so trije kovčegi: zlati, srebrni in svinčeni. Bassanio izbere slednjega, a baš v najnevrednejšem je tičala Porcijna slika. Veselje Bassanijevo in Porcijno bilo je neizmerno; kajti poznala sta se uže od preje in novi pogledi vzbujali so jima zdaj tem večé sočutje.

V tem radostnem hipu pride Bassanijev prijatelj Salario s pismom,

Bassanio obledi, ko pismo prečita. Bilo je od nesrečnega Antonija, ki je bil svoje ime in z njim vso svojo osodo židu Šejloku za svojega srečnega prijatelja Bassanija zastavil.

Jo! obrok treh mesecev je iztekél, ladje z blagom, kojih je Antonio čakal, so utonile, in pogodba je nerešena ostala v rokah neusmiljenega žida. En funt mesá, izrezan iz Antonijevega života, je Šejloku zapadel; ako ne bode ali on milostljiv ali pa sodnik se usmilil, proč je vsa njegova sreča; žid se bode pasel z njegovimi smrtnimi mukami!

Sodba se vrši zaradi pogodbe na očitem sodišču v Benetkah. Predsednik sodbi je dože sam; prisedniki senatorji beneški; pred sodbo stoji Antonij; za njim njegovi prijatelji; okoli kot gledaleci gruče poslušalcev; kajti pravda je prezanimiva in vseh pozornost na negotovi nje izid obrnena.

Dože si je prizadel žida od svojega namena odvrniti, prijatelji bi radi Antonija z denarjem odkupili, ponujajo dvojo trojo vsoto, zastonj; kameno srce maščevalnega žida se ne gane, on je gluh, ne želi nego maščevati se kristjanu, kratitelju njegovega dobička. K temu je židu lastna hči, Jesika, bila z žlahtnimi kameni in zlati ušla in pobegnila z nekim kristjanom, Antonijevim prijateljem, preko morja. Srd, jeza, maščevanje, žalost po izgubi denarja vse to podpihuje židovo strast, da za nobeno ceno sveta ne odstopi od pravice, koja mu daje pogodba. Podpis Antonijev je neuttajljiv, njegovo žrtvovanje, židu na voljo, tedaj stvar gotova. Tudi zakoni

reveža ne rešijo; Benetke so azil tujej trgovini; trgovinski zakonik mora neoskrunjen ostati, ker na njem stoji vsa sreča in ves cvet Benetek. Ako pravica ne zmaga, zmaga pak ozir na koristnost. V tej zadregi bi torej dožehu, najvišemu sodniku, ne ostalo drugo sredstvo, nego odložiti sodbo, kar je v njegovej oblasti. Med tem bi se zamotani pravni slučaj od imenitnih pravdoslovcev svetá preiskoval in se menda stvar še dala Antoniju na korist odložiti.

Strahovit trenotek je vsem, ki so pričujoči: sodniki v zadregah, ne vedé, ali bi pravdi ali človečnosti dali prednost; žid v najhujšej strasti, svoj dolgi nož na podplatu svoje opanke bruseč, da z njim izreže svoj kos človeškega mesa; poslušalci v strašnej negotovosti; Antonio trpeč smrtne muke, ali krotek kot jagnje, udan v svojo usodo.

V tem hipu nastopi sel (poslanec) s pismom učenega padovanskega pravoslovca Bellarija, do kojega se je bil dože s prašanjem zaradi pravde obrnil. V pismu se Bellario izpričuje, da ne more prititi, ker je betežen in na dom privezan, ali mesto sebe da pošilja mladega pravoslovca, iz Rima prišedšega, z imenom Baltazarja. Temu naj dože kot njemu samemu pravde rešenje izroči; mladič je učen, moder, premeten, da mu nij para najti. Njegova sodba bode rečeno priporočilo potrdila.

Baltazar, mladi doktor zdaj nastopi, a ta nij drug, nego preoblečena Bassanijeva nevesta, — Póreija sama.

Doktor začne izpraševanje; Antonio ne tají podpisa, žid hoče svojo pogojeno pravico, a doktor pravi, da se mu odrekati ne sme; kajti zakonito in pravilno je vse. Vendar pak prosi žida, naj se pravici odreče in nje

mesto milosti prepustí. Žid je vesel, imenuje doktorja „Daniela“, ali pravice ne izpustí po nobenej ceni.

Ko je prigovarjanje zastoj, reče doktor, naj sodniki izreko židovo pravico, a Antonio naj si prsa pripravi; kajti žid si je eden funt Antonijevega sreča izbral. Tudi velí doktor po vago in ranocelnika iti, da se izrečena sodba izvrši; ali žid se upira proti ranocelniku, „kajti nij v pogodbi izrečeno“!

Nazadnje sili uže nepotrpljivi žid, naj se pravda čem preje izreče, a pravda se mu je tudi dala, namreč ta: da židu pripade funt Antonijevega mesa, ali krv ne sme teče, ker nij tako pogojeno, ker je le o edinem „mesu“ govor. Ako pa žid kristjanu kapljico krvi izpustí, zapade ostrim kaznim zapovedi, ktera to židom prepoveduje.

Žid se ustraši. Raji bi imel trojo, preje mu obečano vsoto, nego da bi pri pravdi ostal. Zastoj, še huje pride.

Ko mu doktor še zabiči, da ne sme niti za kvintele menj ali več mesa nego eden funt izrezati, tirja žid samo dolžno vsoto in bi rad bil z njo zadovoljen, samó da more s sodišča oditi.

Ali tudi to zdaj židu nij več mogoče; kajti doktor očito dokaže, da je žid kod tujec „po ravnem ali neravnem pôti“ — kakor postava beneška govori — Benečanu po življenju stregel. Kazen za to pa je izguba polovice premoženja na korist poškodovancu, polovice pa državnej blagajnici, kar dože potrdi.

Ko žid vidi, da je vse izgubljeno, pravda in premoženje, prosi, da bi mu bilo dovoljeno oditi, ali Antonio, kojemu je žid na milost dan, tirja svojo polovico premoženja za židovo

pobeglo hčer, a kot pogodbo tega odstopa tirja še, naj se žid siloma pokristjani. Dože vse to potrdi. Žid komaj živ odide v svoje stanovanje, kjer

mora brž odstop svojega premoženja podpisati. Takó se dovrši sodba.

J. Pajk.

(Dalje pride.)

Književnost in umetnost.

Slednjič smo omenili „Marjetice“, izvirnega romana iz znanega peresa g. Antona Kodra; danes naj nekoliko več o tem znamenitem delu povemo. Kar se dejanja te povesti tiče, vzet je nje predmet tako rekoč iz srca našega slovenskega ljudstva. Po načinu slavnega italj. romana „Promessi sposi“ razkrivajo nam se tu istinite, ali vendar poetične strani našega domačega narodnega življenja, in kakor je češka pisateljica Božena Nemcova v svojej „Babici“ naslikala domače seljansko življenje, tako je tudi tu spretno in izvrstno pero našega pisatelja naslikalo vse razne štadije selskega življenja. Za poznavanje tega življenja bode Kodrova „Marjetica“ ostala vzgled in izvir. Takó na tanko, tako nežno in vendar tudi tako realno še do sedaj nobeden slov. pisatelj, niti Jurčiča in Stritarja ne izjemši, nij popisal domačega življenja. Ali to je še samo ena izvrstna stran tega romana; nič menj nežno in ljubeznivo so v njem značajni naslikani, namreč pak podoba glavne osebe, Marjetice. V tej ženski se zrcalijo vse ljubeznive in prekrasne lastnosti slovenskega ženstva; Marjetica je ideal slovenske devojke. Originalen in skoz in skoz blag je značaj Marjetičinega očeta in prav dobrodejen tudi značaj Marjetičinega ljubega. Posebno pozornost pak vzbuja jezik tega romana. Pravi domači govor

našega ljudstva še nikjer ni bil tako istinito izražen, tako fino izpeljan, kakor tu. Tako kakor v tem romanu v resnici govorijo živi kmečki ljudje, samo da nikjer ne najdeš v romanu onih surovostij, koje se tu pa tam med neizobraženci slišijo. Kakor so v M. karakterji sami čisti v vsakem oziru — čednost in čistota v značajih tega romana sta eden izmed glavnih kinčev Kodrove „Marjetice“, — tako je tudi njih govorica čista, čedna in skoz in skoz nepohujšljiva. Marsikoji izraz in marsikoja beseda se nahaja v tem romanu, koja je jezikoslovcu zanimiva in menda tudi nova. — Mi se navlaš ne spuščamo v dalnje razvijanje in popisovanje sodržanja in podrobnosti tega romana, ker želimo, naj ga slov. čitatelji sami v roké vzemo ter marljivo čitajo; to pa smemo pristaviti, da se nam „Marjetica“ vidi ne samo v dejanju prav mična, ampak po vsem izvrstna, prava narodna knjiga, ktero najizobraženejšemu kakor tudi najprostejšemu Slovencu svobodno smeš v roké dati. In kot taka „narodna knjiga“, kakor bi jaz „Marjetico“ najraje imenoval, je ta povest vredna, da se prav široko razprostrani med našim izobraženim kakor tudi kmečkim narodom; kajti je ona prava slika istega slovenskega naroda samega. Zato g. pisatelju želimo najboljšega uspeha.

Listnica.

G. Dimitr. Žal nam je, da ne moremo porabiti. Poskusite kakov popis. Pozdrav! — G. Baud. S hvalo prejeli. Poročilo o poslanih spisih pride na vrsto. — G. S. v D. „Zora“ bode dakako i naprej izhajala; več

ob svojem času. — G. F. v Č. Pride prihodnjič na vrsto. — Vsem gg. dopisateljem hvala in prošnja, naj nas i dalje zvesto podpirajo.